

A black and white photograph capturing a moment of public address. In the foreground, Lluís Companys, an elderly man with glasses and a dark suit, is shown in profile, speaking passionately with his mouth open and hands raised in a gesture of emphasis. He is surrounded by a dense crowd of people, many of whom are looking towards him. Several individuals in the crowd are holding cameras, capturing the event. The background is filled with more people, creating a sense of a large-scale gathering. The overall atmosphere is one of historical significance and public engagement.

SÀPIENS

**Els discursos inèdits de
LLUÍS COMPANYS**

«I ara, Lluís Companys, augusta cendra,
en el silenci fervorós i actiu,
tu servaràs les brases del caliu
fins que l'antiga flama torni a prendre.
Adéu, lívida sang, paraula llunya!
Salve, vívida sang, veu immortal!
Sembra la mort el naixement més alt
del president etern de Catalunya.»

La veu i la sang (1940)
Joan Oliver, 'Pere Quart'

La veu de Lluís Companys, recuperada

El 3 de juny de 2003 una maleta amb documentació de Lluís Companys va ser subhastada a Rennes. Contenia un material únic i molt interessant, on hi destacaven les fotografies —unes cinc-cents, moltes de to personal i familiar, però també de l'etapa de president del període 1934-1939—, la còpia en paper de tretze discursos, una carpeta amb retalls de premsa, així com algun altre material, com per exemple l'exemplar del llibre *La vie des saints* que Companys tenia a les mans en arribar la policia política nazi al seu domicili de Le Baule, a França. La Generalitat va adquirir el lot per 15.500 euros, i avui la documentació és a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

TOT FA PENSAR QUE AQUEST ERA EL MATERIAL més significatiu per a Companys, que l'agafà en marxar a l'exili, i que els nebots de la seva esposa varen ampliar. Marxar a l'exili significa sempre una lluita en fer l'equipatge. A les maletes no hi cap tot, què cal endur-se? La personalitat de Companys era la d'un home d'acció, no la d'un intel·lectual que conserva les seves reflexions en el paper. D'ací l'abundància de fotografies, record tangible dels moments passats.

EN INSPECCIONAR LA MALETA, EL SEU CONTINGUT ens entristia com qui contempla una casa coneguda, esfondrada per les bombes. Eren els records d'una vida escapçada per la violència d'una rebel·lió militar contra l'ordre constitucional en vigor. Cercàvem material nou —agendes, dietaris, memòries— però no en vam trobar, tot i que sabíem que existien uns esborranys que custodiava el secretari del president, Joan Tauler. Aleshores ens vam fixar en una cinta de casset, però la vam mirar sense massa interès. No hi preveïem cap novetat, en una cinta com aquella.

UN COP A LA SALA D'AUDICIÓ, dels auriculars va sorgir una cançó de l'època, un poema musicat de Ventura Gassol: «Catalunya, pàtria nostra, vola com una nau / tens el cel que et fa de sostre massa ample per ser esclau». Es va fer evident que allò que escoltàvem era una refosa, material dels anys trenta copiat en aquella casset, segurament a la dècada del 1960. Tot seguit sorgí una veu seriosa, profunda, enmig d'un silenci glacial. Un calfred ens recorregué l'espinada. Aquells textos ens eren coneguts. Els coneixíem d'haver-los llegit als diaris de l'època —*La Veu de Catalunya, La humanitat, La Vanguardia, Última Hora, La Publicitat...*—, mentre cercàvem els discursos de guerra de Companys. Allò que sentíem, efectivament, era la veu del president. Dins nostre es feu un silenci semblant al que ens va aclaparar quan vam veure el sumari del consell de guerra, l'any 1997. Era un viatge en el temps: Companys ens parlava de nou, i vam sentir l'emoció d'aquells que en una recerca troben un document, un dietari, unes memòries... que els acosten a l'època que estudien amb un nou punt de vista.

MALGRAT LES DIFICULTATS D'AUDICIÓ (una remor de fons que avalava l'autenticitat del material), no hi havia dubte. La casset era una còpia de l'enregistrament en disc original, talment com els que elaborava Teodor Garriga, un desaparegut periodista de Ràdio Associació de Catalunya, amb qui ens havíem entrevistat quan treballàvem sobre la versió cinematogràfica d'un altre discurs del president. Ens va explicar la proesa que suposava en aquells temps enregistrar un discurs en directe, i a l'exterior, quan no existia encara el magnetòfon. Ens sorprenia una ruptura amb pèrdua de frases enmig de la cinta de casset. Garriga ho va resoldre: era la girada del disc i, és clar, encara que es fes de pressa, sempre es perdien uns instants. Vam posar la cinta a diversos testimonis de l'època (Teresa Pàmies, Jordi Pou, Jaume Font, Floreal Barberà, Martí Torrent) i tots ho confirmaren: aquella era la veu de Companys.

EL CONTINGUT SONOR ÉS ESPECTACULAR. Un bocí de guerra civil transportat en el temps fins als nostres dies. Aquests cinc discursos enregistrats, des del novembre del 1936 fins al desembre de l'any següent, esdevenen un testimoniatge únic de l'època. Demostren la presència constant del president

a primera línia pública i política durant tota la guerra, imperturbable, cosa que es pot dir de pocs governants. Al·locucions, mítings, parlaments, discursos, declaracions, entrevistes... la paraula del líder no va defallir, i el seu missatge va ressonar potent, la seva voluntat de seguir en la lluita en defensa dels drets individuals i col·lectius.

CAL ESCOLTAR-LOS SITUANT-NOS EN EL SEU TEMPS. Avui els discursos són, en general, poc més que una paròdia. Algú llegeix el que l'hi ha escrit un altre, i ho fa sense ànima. Sovint se li podria traspaperar un full, sense deixar de llegir com qui sent ploure. Al segle XIX, l'oratori era abrindada, viva, barroca. Potser fins i tot es feia pesada, però la capacitat de parlar coherentment sobre un tema dues o tres hores seguides era habitual. Als anys trenta del segle XX els temps es van condensar, però el ritme seguia igual d'intens. La paraula de moda era *vibrant*. L'orador transmetia emoció i en feia partícip l'auditori. L'entonació i la modulació eren importants. Lluís Companys coneixia molt bé com tocar la fibra íntima popular: tenia el do de la connexió amb la gent. No era un intel·lectual que articulés una exposició conceptual amb precisió. Ell usava les paraules com sagetes, com fiblades. En la seva producció, segurament només són peces d'alta densitat els discursos d'homenatge a Macià i el pronunciat al Parlament arran de la seva investidura com a president. En la majoria hi ha simplement el testimoniatge del lluitador, del polític popular que vol fer-se entendre, i ho aconsegueix, i transmetre el seu esperit de lluita a l'auditori.

EN AQUEST 75 ANIVERSARI DE L'AFUSELLAMENT sentim una especial emoció en acostar als lectors de *Sàpiens* aquesta primícia, aquesta novetat inèdita, que ens ofereix el privilegi de mirar la història des de dins. Escoltar avui la veu de Companys és, per damunt de tot, un homenatge a la resistència democràtica contra l'autoritarisme de la violència.

Josep M. Figueres (Universitat Autònoma de Barcelona)

1 Al·locució radiofònica al poble de Madrid. 9 de novembre del 1936.

“Madrileños: os habla vuestro hermano”

El combat de Madrid constituirà una de les gestes èpiques de la guerra. La mirada del món es fixarà en l'esforç de la capital de l'Estat en aturar les columnes que, procedents del sud, començaven a penetrar en els ravals de la capital. La marxa del govern a València, la constitució d'una Junta de Defensa amb la direcció del general Miaja i la implicació de la ciutadania —aplegada per gremis professionals, com la numantina defensa de Barcelona el 1714—, l'arribada dels primers voluntaris internacionals i l'aturada dels invasors feu que la defensa esdevingués símbol de la guerra. Companys s'hi acostà, amb veu no només solidària sinó participativa: visitarà Madrid i participarà en els actes de suport dinamitzats pel seu Comissariat de Propaganda. El cartell «Madrileños, Cataluña os ama» encarna aquesta dimensió de solidaritat, col·laboració i germanor en moments difícils per la legalitat republicana. La vinculació de suport de Companys amb Madrid, a més de l'organització del comitè de suport que facilità queviures, armes, atengué refugiats, organitzà activitats públiques, etc, fou també personal. Començà els primers dies dels combats i el present missatge, que trobem conservat amb les escasses pertinences que Companys s'endugué a l'exili, així ho palesa.

«Madrileños: Os habla Luis Companys, presidente de la Generalidad. Os habla vuestro hermano. Los rebeldes están en las puertas de la capital de la República, y vosotros la defendéis. En este importantísimo trance de una guerra que señala la hora decisiva de la grandeza de España, los ciudadanos de la capital de la República, deben dar, están dando y darán ejemplos de resolución, de disciplina y de enardecido coraje y de auténtico heroísmo. Camaradas: el Destino ha querido que llegará esta ocasión. La historia fatal de un viejo proceso político, en la que ha de salir a flote lo bueno y lo malo, lo fuerte y lo débil, que exista en el fondo de la conciencia del país y en el corazón de cada pueblo y de cada hombre. La República democrática fue generosa hasta la debilidad o la inconsciencia, y una burocracia militar mimada, a la que se conservó en sus puestos, se ha levantado contra ella y pretende destruirla. Se han sublevado en el territorio marroquí, cubriéndonos de sonrojo ante el mundo civilizado, y ha traído a la península moros mercenarios y Tercio extranjero para invadir y someter al pueblo, mientras tiene siempre en los labios, manchados por el deshonor, el nombre de España. Son los ejércitos de la facción, y quienes los sostienen y aguantan, las fuerzas viejas de la plutocracia clerical, que reniega de Cristo; los latifundistas, cáncer de la economía

del país; la gran banca y la alta burguesía sin piedad y sin sentimiento humano, retrasadas un siglo de todo lo que representan ideales conservadores en el resto de Europa. Son los herederos de Savalls y de Cucala, los hijos de Torquemada, que han asolado las tierras y crucificado a los hombres y procurado el naufragio moral de los valores de la raza y de sus fuerzas de energía. Adelante hermanos. Que los hijos del pueblo no olviden que tienen las armas para vencer en esta y en futuras empresas.

Pero el objetivo de ahora es ganar la guerra. Con un gesto de hombre se conquista la gloria. Es un momento en que los pueblos se immortalizan o caen y se hunden en el silencio y en la ignominia. El fallo de la Historia juzgará a cada uno según su conducta. Yo, catalán, ambiciono para Madrid, ese Madrid inquieto y fácil pero humano, generoso y noble, el alto orgullo de mantener por derecho propio la capitalidad de la República, y de dejar escrito su nombre en las páginas imborrables del libro de la Historia. Nuestro pueblo, ese magnífico pueblo que tiene el alma llena de nobles apetencias difusas y de vivas inquietudes, había señalado ya a la República el camino a seguir, que no siempre fue atendido. Él se manifestaba como podía, con la esperanza de que supiera traducirse en actos de dirección y de clara energía y profundamente transformadora sus grandes ilusiones. Pero se lo regateó mucho, para complacer o apaciguar a los traidores y enemigos de la República, y ahí tenéis su respuesta. Pero pueblo, hermano pueblo, ahora tu tienes la palabra. Demuestra que no eres un caído, ni un desordenado, ni estás atacado de ningún daño moral por los efectos de la tortura a que te han sometido. Demuestra que quedó sana y limpia tu alma de la infección borbónica y austríaca. Lucha, vence o muere en tu sitio, soldado del Ejército Popular, hijo ignorado y simbólico del pueblo español. Combate con las armas, con los dientes, con las garras: lánzate en aluvión contra el enemigo que es cobarde, que es una sombra, sólo una sombra, al que ahuyentará el temple de tu alma y el ángel bello de tu ideal superior. Pero tú, cobarde, atrás, te has metido en nuestras filas y no eres de los nuestros. Te marcaremos con el hierro candente de la infamia. Debes ser nacido de un bastardo borbónico y de una cortesana extranjera. Por esto retrocedes y arrojas las armas. Deja el paso libre, rufián, que no eres de los nuestros. Vosotros, valientes madrileños, ¡adelante! Cataluña os ha enviado refuerzos y os ama y os admira.

¡Madrid! ¡Madrid! Pronunciaremos tu nombre como un rezo y como una admiración. ¡Gánalo! Disciplinados, atentos a las órdenes del mando; irreductibles en la espera, rabiosos y furiosos en la ofensiva. Cada palmo de terreno, cerrado por la vida de un hombre. Con el alma pletórica de ilusión y de ambición heroica. Futuros nombres de la historia. ¡Héroes! A través del micrófono deajo caer mi corazón sobre el vuestro. ¡Viva la libertad!»

2 Salutació als Escoltes catalans. 25 de gener del 1937.

“Somiadors fins l’infinit”

El diumenge dia 24 de gener al migdia acudí al Palau de la Generalitat una representació del moviment escolta català per manifestar la seva adhesió a les institucions. Presidia la delegació el Comissari nacional Pinyol i el Cap Escolta Josep Maria Batista i Roca. Lluís Companys, president honorari dels scouts, anava acompanyat del tinent coronel Gavari, i tots quatre varen passar revista als nois —i un grup de noies— que estaven formats al pati dels tarongers. Pinyol afirmà en un breu parlament que el primer acte dels escoltes, després de la unió dels Minyons de Muntanya i els Boy-Scouts, era retre homenatge a la tomba de Macià; i el segon, «patentitzar la seva simpatia i adhesió al President de Catalunya.» Digué que no hi pogueren anar tots els escoltes atès que molts eren al front. Acabà dient que el moviment és de pau, però quan convé saben «complir el deure de la guerra». Batista i Roca lliurà el document històric de la institució tot dient que una de les característiques més rellevants del moviment és el seu amor a Catalunya. Companys manifestà la seva simpatia pels escoltes, tot exhortant-los perquè seguissin perseverant en la seva actuació i exaltant el sentiment de la pàtria. Un testimoni de l’acte, el periodista Teodor Garriga, recordà una frase de Companys en aquest acte que li quedà gravada: «Estimeu Catalunya fins l’infinit». Aquesta no ha quedat reproduïda, però il·lustra del sentiment que el president posava en els seus parlaments, molts no conservats, en actes de caràcter social però amb important influència humana sobre els assistents. Companys escolta la lectura d’un document que al·ludeix al compromís de l’entitat amb la causa d’ordre republicà i exposa:

«He rebut, amb gran complaença, la visita dels minyons de muntanya i dels scouts, i ha sigut per a mi una satisfacció el poder-los passar revista. Hem de procurar continuar protegint l’obra social i nacional que realitzen aquestes institucions, i per la meua banda rebo, amb viu interès de complaure, les peticions que acaben de fer-me amb el document que s’ha llegit. Els qui han parlat ens han portat el record de com han estat sempre aquestes institucions fidels als dictats de la voluntat de Catalunya. Han recordat també com, procedents de diferents ideologies, es trobaven junts sempre amb aquest acatament i aquesta fidelitat, tenint per lema primordial el de servir els interessos nacionals de la nostra terra. Jo ho he recordat perquè hem parlava un amic, en Batista Roca, que ha compartit amb mi l’empresonament de l’Uruguay [el vaixell on es va tancar Companys i els seus consellers

arran dels fets del sis d’octubre de 1934]. Heu recordat també, com avui al front, en diferents llocs i diferents fronts de terres ibèriques, aneu prestant amb el vostre concurs, potser més eficient del que exteriorment sembla, a l’obra de la guerra, que els facciosos del feixisme ens han obligat a sostindre.

Jo no necessito alentir amb vosaltres el sentiment de Catalunya, passi lo que passi, vinguin els vents des d’on vinguin, Catalunya és sempre la mateixa, és joventut que vol dir una gran fortalesa, que vol dir una gran empenta renovadora, que vol dir una gran inquietud progressiva i que vol dir, ademés, un sentit constructiu i capacitat. Passi lo que passi, vinguin els vents d’on vinguin, vosaltres, heu de ser els que propagueu per tot arreu d’una manera especialíssima el sentiment d’amor a la nostra terra i de que baix el nom de la nostra terra, Catalunya, pàtria estimada, se resoldran totes les dificultats i arribarem a tots els llocs. Somiadors fins a l’infinit, ambiciosos en les més grans ambicions, protectors i lluitadors de les grans transformacions socials i econòmiques, portarem sobre tota aquesta empenta el segell de la capacitat i de l’energia de la nostra terra estimada, el nostre nom, per tant, és un, la consigna que jo vaig donar: Catalunya! Visca Catalunya!».

3 Miting a la Monumental en ocasió del 'Dia de Madrid'. 14 de març del 1937.

“Madrileños: ¡Catalunya os ama!”

El 9 de març de 1937 al matí se celebrà a la plaça de toros Monumental de Barcelona un gran miting que clausurava els actes de la «Setmana de Madrid», organitzada en suport de la capital de la República, i que coincidí amb la celebració del Dia de la Dona Antifeixista. Aquest miting va ser un èxit extraordinari de públic, ja que hi assistiren prop de seixanta mil persones, segons la premsa de l'època. Hi va haver parlaments, entre d'altres, de Teresa Pàmies en representació de les joves catalanes, de Dolors Bargalló en nom de les dones catalanes, de Margarita Nelken per les dones madrilenyes i de Frederica Montseny per les dones anarquistes. El parlament de Lluís Companys va cloure l'acte, amb un homenatge sentit al Madrid resistent i un reconeixement a la figura de la dona.

«Ciutadans, ciutadans. L'acte... l'acte ja se ha realitzat. Ja s'ha acabat. Jo cloure solament amb breus paraules, les primeres seran en castellà per tal d'adreçar una salutació als nostres germans de Madrid:

¡Madrid! ¡Madrid! Hermanos de Madrid. En esa plaza está congregada una multitud enorme, y habéis escuchado la palabra cálida de nuestra aportación y de nuestra simpatía para vuestra heroicidad. Pero las palabras de hermanos ni en su mayor galanura, ni en la frase más bella del artista pueden dar una idea pálida de la emoción violenta de nuestros corazones y os decimos tan solo una frase: Madrileños, madrileños, ¡Catalunya os ama! Ha hablado aquí, ha dicho unas palabras, unas palabras envueltas en un lloro, un niño de Madrid que tenemos refugiado en nuestra casa. [Aplaudiments] Ahora se acerca a mí espontáneamente madrileños y yo, atended, por si oís el eco través de los hilos invisibles, atended, yo voy a darle un beso. [Grans i llargs aplaudiments]. Nada más, nada más madrileños. Heroicos madrileños. Hermanos de nuestro amor. Nada más. Permitidme que ahora, en la lengua de mi madre, me dirija al pueblo de Cataluña.

I que a vosaltres us digui, catalans, que a vosaltres us digui que aquest sentiment de solidaritat i de cooperació no solament ha de ser expressat amb lirisme, sinó que s'ha traduït, ja i ha de continuar traduint-se cada vegada amb més intensitat, amb una resolta cooperació amb totes les necessitats de guerra que és lo que importa. [Aplaudiments. Companys segueix el parlament canviant de tema]. L'homenatge a Madrid [és també] la Diada Internacional de la Dona Antifeixista amb la que ha parlat aquí la representació de [inaudible]. A través de tot el camí del món, dolorós

i ascendent, la dona ha marcat sempre la seva influència en els sentits del món i, sovint, ha determinat el curs de la història. La lluita que sostenim, ja s'ha vist, és una espurna ardent de la lluita enorme que commou els fonaments de tota la societat i que viu subterràniament per tot el món. És la lluita entre un primitivisme bàrbar, que governa amb nou ropatge, que exalta la llei de la força i de la violència, contra els eterns postulats de la civilització i de la pau. Primitivisme que arrastraria i desencadenaria a Europa, per estendre's a molts altres continents, la guerra més tràgica que hagin viscut els temps. I ací apareix la dona, marcant amb la seva influència, amb la seva aportació els destins futurs de la humanitat. Jo tinc que rendir-li un clam [inaudible], al dolor, al calvari d'amargura, als misteris de penes de la nostra dona. La dona que veu perquè els homes han nascut per a lluitar i els homes han de lluitar i han de morir si cal.

Però la dona senzilla i dèbil que veu que se li emporten el seu fill i el seu fill se'n va entusiasta al front i que treballa per a fer el compliment dels seus deures i que veu els sacrificis del seu company en el front de lluita i somriu d'una manera estoica i que sota el soroll del canons i de la metralla, oh Madrid, i sota els sorolls dels canons i de la metralla, amanyaga, acaricia, acarona i besa al petit infant que està esfereït i que obre els ulls corprès amb una muda interrogació als déus, contra la barbàrie i a brutalitat humana. [Grans aplaudiments]. La dona infermera, la dona companya, la dona que amb la gentilesa de la seva presència ens fa sentir les més altes ambicions orgulloses. La dona que sent dintre de la seva feminitat tota la ternura i tota la tendresa. La dona que és la poesia, l'art. La dona que és l'estímul per les nostres gestes i què és el consol dels nostres sacrificis. Jo avui he vist com l'homenatge a la dona aquestes paraules que són l'expressió de la profunda admiració per ella. [Aplaudiments] Amb l'exemple de la dona hem començat a guanyar la batalla. [Frase no enregistrada].

[Inaudible: "Jo afirmo que"] les nostres dones, davant les hordes feixistes ni per la seva avantguarda feta de moros mercenaris i de terços estrangers, no seran ultratjades. [Aplaudiments] No viuran, els nostres fills, subjectes al despotisme. Davant d'això, ¿què valen les nostres diferències i els nostres recels i les nostres discussions? Què valen davant d'aquest panorama? A callar tothom i a seguir les consignes del Govern! [El públic dempeus ovaciona al President i dóna visques al President]. A fer la guerra... a fer la guerra amb disciplina de guerra, amb mètodes de guerra, per guanyar la guerra! [Ovació] perquè amics meus, no ho veieu, ens hi juguem alguna cosa que val molt més que la nostra pròpia vida. Ja he dit. [Visca el president!. Ovació llarga i sentida. Companys es veu obligat a saludar repetidament la multitud entusiasta que l'aclama. Sonen els acords de la Marxa de l'Exèrcit Popular i els cors de cantaires s'hi afegeixen].

“Crideu amb mi: ¡Gora Euskadi!”

El Govern de Catalunya declara hoste d'honor al lehendakari basc Aguirre i les relacions són cordials. El dia 23 Aguirre és amb Companys que li fa costat tot el matí en el decurs de les audiències que reben: el president del Parlament Casanovas, l'Ajuntament de Barcelona en corporació, diputats, magistrats, etc. En les declaracions a la premsa del mateix dia Aguirre agraeix les atencions i declara la sorpresa per les nombroses mostres de simpaties i, molt especialment, pels crits habituals dels catalans quan el veuen en dir-li: «Gora Euskadi!» Aguirre critica la proposta de Federica Montseny de destruir Bilbao abans de rendir-lo, i al·ludeix al futur amb esperança: «La lucha ha creado en Euskadi una moral fortísima». A les quatre de la tarda, Aguirre va de la Residència de Companys, on han dinat plegats, a la Delegació d'Euskadi al Passeig de Gràcia. Una companyia de la 142 brigada mixta constituïda per gudaris bascos amb bandera, banda i música reten honors als presidents. El delegat Areitioarutena els rep, tot mantenint una reunió de treball, i a les sis de la tarda arriba el Ministre de Justícia del Govern de la República, Manuel de Irujo —que acompanyava a Aguirre en el viatge per Catalunya— i s'obre una recepció als ciutadans bascos. A les nou del vespre, acabada la recepció, als Serveis de Radiodifusió, on són rebuts pel seu director Fontbernat, pronunciaran sengles discursos. Aguirre llença un clam al món testimoniant l'existència del poble basc i diu que el poble basc no ha mort. Encara que de Guernica, diu, no quedi ni una sola casa —«no es hipèbole»— i hagi patit quatre mil morts. El dissabte fan una visita conjunta a Montserrat i assisteixen en una recepció a l'Ajuntament de Barcelona. El diumenge 25 de juliol al matí, Aguirre visita el camp d'instrucció de Pins del Vallès per saludar la Brigada Basca que s'hi preparava. Al migdia visita la tomba de Macià i a la tarda, amb Companys, presència a Montjuïc bona part del festival d'ajut català a Euskadi amb els ballets catalans i bascos i de Montjuïc, del braç de Companys. Els mots de salutació del president en el discurs radiofònic de la vigília és l'únic testimoniatge que conservem:

«Catalans: El President Aguirre va a parlar-vos per ràdio. La terra d'Euskadi ha estat trepitjada i assolada pels exèrcits feixistes, Guernica, símbol de les llibertats nacionals, ha estat destruïda. En aquesta guerra dolorosa, Euskadi representa l'honor i el sacrifici. Al noble president de la nobilíssima Euskadi, a l'alt representant del país estimat i admirat, Catalunya li donà ahir la benvinguda entre aclamacions i entusiasmes arreu dels pobles, ciutats i viles que atravesava. El president Aguirre va pronunciar davant de la multitud enfervorida unes paraules de

salutació, de les que vull destacar dues afirmacions: Primera: la importància de la visita i la transcendència dels actes que aquesta visita comporta pel present i pel futur. Segona: la seguretat de la victòria i de que aquesta victòria significa una renovació i una ascensió en la conquesta de les llibertats i dels drets individuals i col·lectius. Em plau subscriure aquests dos extrems i subratllar-los. Les doctrines de dominació i de guerra, els afanys imperialistes, les gestes superbes i orgulloses, que no s'avenien prou amb les successives derrotes i desastres de la clientela militarista i de les mesnades polítiques de l'Espanya negra dels latifundis i del sectarisme, són al davant nostre, contra el que representen Euskadi i Catalunya, terres lliures de pau i de treball, en constant aspiració de progrés i de cultura.

Euskadi i Catalunya juntes i agermanades serviran a la República que aquestes forces del passat volen destruir, i vetllaran perquè enlloc del territori hispànic pugui rebrotar la més petita planta... Amb les llibertats col·lectives es combat a les trinxeres per les llibertats i els drets individuals i per les ànsies de millorament del poble. Les multituds de combatents reguen la terra amb la seva sang generosa i ardenta per que aquesta tragèdia no sigui solament un dolor, sinó una glòria, i perquè obri el camí de noves aurores de millor justícia. No tornaran les ombres del passat, ni els antics privilegis, ni les velles castes, ni res que s'hi assembli ni ens les recordi ni amb la realitat econòmica ni en la conducta i realitat política i social. No ho consentiria el poble, ni ho permetrien els déus de la justícia i de la victòria. El nostre esforç ara ha d'ésser guanyar la guerra, abocant-hi tots els recursos morals i materials del país. [Falta la frase: Amb la victòria vindrà el ressorgiment ascensional de les forces productores del país.] Euskadi i Catalunya, en el passat, en el present i en el futur són la llibertat enfront de la dictadura. El dret davant de la violència, la cultura sobre la barbàrie, els valors espirituals i democràtics contra els afanys de dominació i les ànsies de despotisme.

Totes les doctrines, les fórmules i les conductes de persecució i de tirania tindran en els nostres pobles la repulsa viva de llur ànima sensible, avui adolorida, però sempre coratjosa en la defensa dels nostres ideals de llibertat i de fraternitat humana. Les banderes catalana i basca s'ajunten i s'apleguen a l'entorn de la bandera de la República, que arriba enlaire com a bandera internacional contra el perill de la barbàrie feixista. President Aguirre: pel vostre poble en tortura, pel vostre territori profanat, per les vostres dones i pels vostres fills assassinats, per les altes i meravelloses muntanyes de la vostra terra sagrada, president, escolteu el batec del nostre cor i rebeu l'expressió càlida del nostre amor. Catalans! En cada estatge de Catalunya a on per mitjà d'aquests fils invisibles arriba la meua veu, serà contestat ara el meu crit: Arreu de Catalunya milers i milers de ciutadans el repetiran! Catalans: crideu tots amb mi: Gora Euskadi!» [Resposta i perllongada ovació].

5 Jurament en la manifestació d'Homenatge pro-Exèrcit Popular. 28 de febrer del 1937.

“Visca la llibertat!”

A la primeria del 1937, sembla que tot és a punt perquè l'Exèrcit Popular s'imposi a la multiplicitat d'organismes i faccions en el bàndol republicà amb un comandament únic. El matí del 28 de febrer, després d'una gran campanya propagandística i coincidint amb victòries republicanes al Jarama, el 'Dia de Madrid' i l'ofensiva a Andalusia, se celebra a Barcelona una magna manifestació en la qual participaren representacions de totes les forces: brigades d'ERC, patrulles de control de CNT-POUM, forces del Partit Federal, PSUC i altres, passant per grups militars concrets com la secció de fortificacions de la CNT, el grup sanitari del Batalló de Ferro, els artillers del setè lleuger, representacions de grups que lluitaven com una companyia del Regiment Ascaso i una altra de la Divisió Carles Marx, el Regiment Alpi, la cavalleria de la caserna Ferrer Guardia... amb bandes de música arreu i voleiar de banderes que creaven un clima d'exaltació popular, que un Companys emocionat glossà en un intens i breu parlament.

Una crònica de Jordi Cimalt apareguda a 'Empordà Federal' descriu la jornada i resumia el sentir d'aquells moments quan deia que «la disciplina ha d'ésser la base fonamental del nou Exèrcit Popular que ens ha de portar a l'assoliment de la victòria definitiva. Davant la grandesa de les paraules sublimes i sagrades de Pàtria i Llibertat, totes les diferències partidismes, ideològiques, i totes les concepcions de l'antifeixisme s'esfumen i s'esborren per a fondre's i confondre's en una sola aspiració, en una sola i única voluntat: Guanyar la guerra! Aquestes paraules que volen dir, també, guanyar la nostra llibertat, afirmar la nostra vida i la dels nostres: Salvar Catalunya! És per això, doncs, que davant d'aquesta gran manifestació del diumenge, riuada impetuosa i decidida de la joventut catalana, el poble català adreçava el President Companys aquestes enèrgiques i abrasades preguntes en un breu míting que retrunyia pels potents altaveus pel centre de Barcelona guarnit amb banderes catalanes i republicanes en totes les faroles. El dia comença rúfol però el sol acompanyarà a mesura que avanci el matí. El centre era ple i la manifestació comença amb les cares dels líders Azaña, Companys, Macià, Durruti, Lina Odena, Largo Caballero i els consellers de la Generalitat. Són uns grans retrats de quatre o cinc metres d'alt per tres d'ample que obren el pas de forces diverses en les que no hi falten alumnes d'escola de guerra, batallons bascos, minyons escoltes, defensa passiva, Creu Roja, policia, serenos, infermeres, bombers, tota una població que maldava contra els bombardeigs i fent rutllar els serveis auxiliars d'una nació en guerra.» 'La Vanguardia' diu que fou molt aplaudida la columna Macià-Companys que lluitava a Aragó. 'La Humanitat' remarca la

participació de «la Segona Divisió formada per forces armades de seguretat i interior amb un total de 2.000 homes, als quals seguien les forces armades de guarnició que formen la Primera Divisió Regular catalana, amb un total de 6.000 homes distribuïts per especialitats. Aquestes especialitats no anaven encara totes uniformades amb un nou vestit de reglament i els comentaris del poble eren que, davant la marcialitat i esperit militar amb que desfilaven, l'espectacle de la seva uniformitat amb el vestit elegantíssim i sobri que s'ha triat, seria brillant.» Sigui com sigui la població aplaudia i les tropes sabien el que feien. Eren gairebé les dotze quan la desfilara anava per la meitat que Companys, després de l'«Himne de Riego», «Els Segadors» que interpretava la banda municipal i de la «Marxa de l'Exèrcit Popular» que executà la banda del Partit Federal Ibèric s'adreçava a la multitud. La premsa reproduïx el parlament: «Ciutadans: Amb la manifestació d'avui en pro de l'Exèrcit Popular Regular del poble català i la desfilara impressionant dels combatents que Catalunya pot posar en peu, queda closa la setmana de guerra i s'inicia una nova etapa de disciplina, de voluntat i de severa i categòrica resolució. La victòria serà nostra perquè volem, perquè ho mereixem i perquè el destí ho ha escrit en nom de les forces eternes de la civilització i del progrés».

Ve tot seguit la promesa que recollim en la seva veu. El parlament que es conserva a la maleta és:

«Avui amb la carícia del sol se realitza la gran desfilara que és l'inici de la formació de l'Exèrcit Regular del poble català. Dintre de la nostra ànima, amb la més forta fermesa inquebrantable en la victòria. Guanyarem perquè volem, perquè ens ho mereixem i perquè ho senyala el destí de la història i de la civilització que aparta amb mà de ferro tots els obstacles que s'oposen al foment. Catalans. Fem per tres vegades la promesa solemne. Atenció! Prometeu, per l'honor de les vostres companyes, fer tots els esforços i tots els sacrificis per vèncer al feixisme? [Sí multitudinari]. El feixisme és un retrocés de la civilització. Prometeu, ademés, per l'honor i pel pervindre dels vostres fills? [Sí multitudinari]. El feixisme és l'exaltació de la barbàrie. Ho prometeu, ademés, per la vostra vida, el vostre honor i els vostres drets com home i com poble? [Sí multitudinari]. El feixisme és el despotisme i la crueltat. Catalans! La vostra prometença ha arribat amunt, amunt vers l'infinit. S'ha estès per tot el món i penetrarà en el pervindre i s'enfronta amb el judici de la història. No ho oblideu catalans. Visca la llibertat!» [Visca!]

NOTA: Les transcripcions ofereixen els discursos íntegres, tot i que en les gravacions originals en falten algunes parts. La qualitat de les gravacions està condicionada per l'antiguitat i la mala conservació dels originals, que han estat remasteritzats per mirar d'eliminar al màxim el soroll de fons i millorar-ne l'audició, i en cap cas es pot atribuir a la seva reproducció en aquest CD.

ELS DISCURSOS INÈDITS DE LLUÍS COMPANYS

- 1 Al·locució radiofònica al poble de Madrid.** 9 de novembre del 1936.
- 2 Salutació als Escoltes catalans.** 25 de gener del 1937.
- 3 Miting a la Monumental en ocasió del 'Dia de Madrid'.** 14 de març del 1937.
- 4 Discurs radiofònic de benvinguda al lehendakari Aguirre.** Juliol del 1937.
- 5 Jurament en la manifestació d'Homenatge pro-Exèrcit Popular.** 28 de febrer del 1937.

CRÈDITS

Pistes d'àudio: **Arxiu Nacional de Catalunya/ Fons Lluís Companys i Jover**

Imatge de portada: **ANC / Fons Lluís Companys i Jover**

Imatge de la pàgina 2: **Prisma**

Text i transcripcions: **Josep M. Figueres**

Disseny: **Àlex Novials**

Remasterització d'àudio: **La Fàbrica de Carbón**

Duplicat: **EMS**

SÀPIENS